

վերերը կ'ելլային : Բայց այդ անյաղ-
թելի արգելքը զիրենք վար իջնալ ստի-
պեց՝ որով իրենք ալ մէկէն վար իջնա-
լով, հիւանդացան մնացին . աս բանիս
պատճառը վերի օդին մէջ եղած թը-
թուածնոյն շատութեանը կու տային :
Պարձերնին ուրիշ նորահաս ձախոր-
դութիւններով ալ նշանաւոր եղաւ .
վասն զի սոսկալի յորդ ձիւն մը տեղա-
լով՝ շատ անգամ զիրար կորսնցուցին, ո-
րով ցրտէն հոգինին բերաննին եկաւ :

Ետեւոր երբ Սպանիացիք ուզեցին
Վիդոյի տիրել, Զիմպորասոյի ա-
հագին անապատներէն անցնելով՝ ի-
րենցմէ շատերը դիակնին հոն ձգեցին
ու Զարդուեցան : Բայց հիմա հոնաեղի
կլիմային վարժելով՝ ալ չեն փասուիր,
և փորձով գիտեն թէ երբ երկինքը
ամպոտ է և քամի կայ պէտք չէ ճամ-
բայ ելլալ :

Գողթախի :

Վողթախի Լադաբունկայի եզեր-
քին վրայ կ'իյնայ, հինգ փարսախ հե-
ռու նոյն նահանգէն : Երկայ Ենտեանց
Վորտիլեաններուն ամենէն աւելի վը-
տանգաւոր հրաբուխներէն մէկն է, և
որչափ յաճախ են իր բռնկելները, նոյն-
չափ ալ աղետալի են : 1533ին եղածը,
որ խիստ սաստիկ եղած է, ճիշդ այն
ժամանակը հանդիպեցաւ՝ յորում Սե-
բաստիանոս Պալաքազար կը պատրաս-
տուէր Վիդոյի Թագաւորութե վրայ
արշաւելով տիրելու : Եւս գիպուածը
իրեն շատ մեծ յաջողութեան պատճառ
եղաւ . վասն զի հնդիկ հմայները, որոնց
գուշակութեցը ամենայն կերպով հա-
ւատք կ'ընծայէին տեղացիք, առաջու-
ցունէ գուշակած ըլլալով թէ երբ այն
հրաբուխը պատռի իրենց երկիրն ալ
ուրիշ անժանօթ Թագաւորի մը տակ
պիտի իյնայ, որով այս արկածս իրենց
յաղթութեւ նշան մը սեպելով՝ անանկ
լքան լուծան՝ որ Պալաքազար առանց
գիմադրութիւն մը գտնալու, տարուան
մը մէջ անաշխատ տէր եղաւ բոլոր եր-

կրին, և Ժողովուրդը Սպանիոյ լծին
տակ ձգեց :

1743ին նորէն բռնկեցաւ Վողթախի
Եւս անգամուն քանի մը օր առաջ
իմաց տուաւ գետնին տակ ըրած ահա-
ւոր որոտումներով : Սէկ բերան մը
գագաթէն բացուեցաւ, իրեք ալ իր ձիւ-
նապատ կողերուն վրայէն . դուրս պոռթ-
կացած մոխիրը սառերուն ու ձիւներուն
հետ խառնուելով և չորս բերնէն ելած
բոցերէն հալելով՝ ահագին հեղեղ մը
ձեւացնելով, բոլոր երկիրը ողողեց :
Վալլօէն սկսեալ ինչուան Լադաբուն-
կա քիչ ատենի մէջ Զրով ծածկուելով
ընդարձակ ծով մը դարձաւ, որուն կա-
տաղի ալիքները խիստ շատ մարդու
կորստեանը պատճառ եղան, և քիչ
կտրիճներ միայն կրցան ազատիլ : Եւ-
րո խեղճ հնդիկներուն խրճիթները
կործանեցան և ալիքներն առին տարին :
Վերայ այսր ամենայնի բոլոր նահանգը
չապականեցաւ, և միայն այն տուները
կործանեցան՝ որոնք որ Զրին ճամբուն
վրայ ինկած էին : Բնակիչքը բարձր
տեղեր ապաստանելով իրենց գաշտերուն
ու տուներուն աւերմանցը ականատես
կ'ըլլային : Եւղձերը իրեք օր միակերպ
աւելի մեծագոյն թշուառութեանց վա-
խով չարաչար անձկութեան մէջ տա-
ռապեցան . վասն զի դեռ հրաբուխը ին-
չուան խիստ հեռու տեղեր իր մոխիրը
կընետէր, և բոցերն ալ դեռ նոյնպէս
ձիւնն ու սառերը հալեցընելով Զրին
զանգուածը կը ստուարացընէին . բայց
կամաց կամաց հանգարտելով մէյմ'ալ
յանկարծ մարեցաւ : Եւս այն դեռ օ-
րերով լերան ծայրը կրակ մը կը տես-
նուէր, և քամին հրաբխին բերնէն ներս
մտնելով ահաւոր գոռում գոչում մը կը
պատճառէր : Եւս ատենէն կրակն ալ,
ծուխն ալ, ձայնն ալ ամէն բան դադ-
րեցաւ գնաց :

Հետեւեալ տարին մայիսի մէջ նո-
րէն երեցան բոցերը . բայց աս անգա-
մուն կողերուն վրայ բռնութիւն տալով,
այլ և այլ տեղերէ ճամբաներ բացաւ,
և բոցը անոնց մէջէն կ'երևնար . անանկ
որ ան գիշերներն որ մշուշ չէր ընէր՝ բո-

ցերուն լոյսը մերձակայ սառերուն վրայ զարնելով այնպիսի փայլ մը կ'առնէին որ ինչուան հեռու տեղեր լուսաւորու-
թիւնը կ'երթար: [Նոյր այս երևոյթ-
ները ուրիշ բան չէին՝ բայց եթէ նա-
խապատրաստութիւն ան հրդեհին որ
եղաւ 1744ին նոյեմբերի 30ին, և անանկ
ուժգին ճայթեցաւ որ բոլոր] աղաքուն
կայի բնակիչքը լեղապատառ սարսա-
փեցուց: [Նոյ բորբոքումն ալ նախըն-
թաց տարւոյն պէս ահաւոր եղաւ, թէ
բոցերուն և մոխրին առատութեամբ
և թէ միանգամայն ըրած ողողմունք-
ներովը:

1768ին ապրիլի չորսին դարձեալ
բռնկեցաւ Վոդոբախի, և անանկ
թանձր մոխիր կը ցանէր որ օրուան պայ-
ծառ լոյսը գիշերուան աղջամղջի փո-
խեց: [Երջապէս յետ քսանամեայ
հանգստեան մը, որ միջոցին ոչ ծուխ և
ոչ մուխ երեցաւ, մէյմ'ալ յանկար-
ծակի բոլոր ձիւները հալելով նոր հրդ-
եհհի մը նշաններ տուաւ: Սէկ գիշեր
մը միայն բաւական եղաւ այդ դժո-
խային կրակին պէտք եղած զայրոյթը
տալու. հազիւ թէ արեւը հորիզոնին վրայ
սկսեր էր փայլիլ և ահա բոլոր ան լեռ-
ները որ Վոդոբախի բերնին չորս կող-
մը կ'իյնան, բորբոքած կ'այրէին՝ ապա
կեղէն նիւթով մը ծածկուած: Հում-
պոլթ իր գրութեանցը մէկուն մէջ կ'ը-
սէ թէ՝ այս բորբոքումը այն աստիճան
սաստիկ աղաղակ կը հանէր որ հուա-
յագիլի նաւահանգստէն, որ յիսունու-
երկու փարսախ հեռու կ'իյնայ Վոդո-
բախէն, այնպէս կը լսուէր՝ իբրեւ թէ
մօտ տեղ մը թնդանօթ արձրկելու ըլլա-
ին. և կ'աւելցնէ որ նոյն միջոցին խա-
ղաղական Սվկիանոսին վրայ եղած ճամ-
բորդներէն շատերն ալ լսեր են այս
ձայնը:

Վոդոբախին 18,876 ոտք բարձրու-
թիւ ունի. և թէպէտ գիշերահաւասա-
րին մօտերը կ'իյնայ, բայց անով հան-
դերձ միշտ իր գաղաթը ձիւնապատ է.
և կատարը շատ սիրուն ու կանոնաւոր
կոնաձև է: [Ըրան ծածկած ձիւներն
ալ շատ կ'աւելցնեն իր գեղեցկութիւն ու

տեսքը. վասն զի չէ թէ միայն լերան
խորտուբորտութիւնը կը ծածկեն, և չեն
թողուր հետաքրքիր ճանապարհորդին
զուրս ցցուած ժայռ կամ քար մը տես-
նելու՝ հապա երբ արեւը իր առաջին ճա-
ռագայթներովը զիրենք կը լուսաւորէ,
անանկ հիանալի, անանկ սիրուն տեսա-
րան մը կ'ընծայեն՝ որ կարծես թէ աղա-
մանդէ լեռ մըն է՝ որ խրոխտալով ու
հպարտութեւ մը կ'ելլայ կը բարձրանայ
ինչուան այդ կապուտակ կամարը որ
զինքը ամէն կողմանէ կը շրջապատէ:

Ոսկեփորիկի մը մէջ եղած քանի
մը ազգային երգեր:

[Նչ բաղդ, ինչ քաղցր գիւտ մը չէր
սեպէր արդեօք ազգերնիս եթէ յան-
կարծ մեր սիրելի հայաստանի որդւոց
մտքին մէջ զարթնուին, չըսենք հարիւ-
րաւոր ու հազարաւոր տարիներով ա-
ռաջ իրեն գիւցազանց յաղթանակնե-
րը փառաւորելու համար հնչեցուցած
երգերը, կամ Վոդթան Սուսայից
յարմարաւոր դաշնակութիւնները՝ ու-
րոնց արձագանգը պատմութեամբ է
միայն որ գեռ կը հնչէ. այլ փոքու շա-
տացեալ, մեր նախնի բայց և ոչ շատ
մեղմէ հեռու եղող հարցն ու իմաստնոց
ուրախութեանը և տխրութեանը առ-
հաւատչեայ այն կիսահառաջ թրթռուն
խաղերն ու ոլորմունքները, որոնցմէ արդ-
և 'ի պատմութենէ և 'ի լոյ մեր ական-
ջը զուրկ է բոլորովին: [Բայց եթէ ազ-
գասիրաց ուրախութիւնը միշտ կատա-
րեալ պիտի չըլլայ, ուրախանանք գոնէ
կիսով եթէ իրենց անձայն երգերուն
ալ հանդիպինք. և անոնց իմաստից գե-
ղեցկութեամբը զմայլած, մոռնանք կամ
մարենք՝ եթէ միայն կարելի է, անոնց
ևս առաւել հրաշալի երաժշտական ե-
ղանակները լսելու արծարծմունքը որ
սրտերնիս կը զգայ:

[Նոյսպիսի գեղեցիկ երգեր ատեն ա-
տեն դրած ենք Վազմալիպիս մէջ, եր-
բեմն նաև հանդերձ խորհրդածութեւ: